

Puolustusministeriö Försvarsministeriet Ministry of Defence

HE 203/2017 vp

**Vastine lakivaliokunnan
asiantuntijakuulemisissa esitettyihin
lausuntoihin**

Lakivaliokunta 18.10.2018

Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Laki sotilastiedustelusta

Sotilastiedustelun kohteet 4 §

- Professori Melander katsoo, että laintasoista sääntelyä koskien sotilastiedustelun kohteita olisi täsmennettävä. Sääntelyä on kuitenkin täsmennetty esityksen perusteluissa. Lisäksi esitetään, että 1. lakiehdotuksen 4 §:n 2 momenttiin tulisi lisätä viittaus puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan b alakohtaan.
- *PLM kiinnittää huomioita EIT:n antaman ratkaisun tapauksessa Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 120), josta selviää, että vaikka lainsäännöksissä olisi käytetty yleisemmän tason muotoiluja, säännösten perustelut voivat tarkentaa laintulkintaa. PLM ei pidä viittauksen lisäystä perusteltuna, sillä suunnitteilla on jo käsillä olevan lakiehdotuksen 3 §:n säännös, joka olisi koko sotilastiedustelusta annettavan lain läpi leikkaava ja sitoisi myös sotilastiedustelun kohteet säännöksessä nimenomaisesti mainittuihin lainkohtiin.*

Syrjinnän kielto 8 §

- Professori Melander katsoo, ettei ole mahdollista sanonnallisesti kaventaa perustuslain syrjintäkieltoa koskevaa sääntelyä ehdotetulla tavalla tavallisella lain säännöksellä.
- *PLM toteaa, ettei nimenomainen syrjinnän kieltoa koskeva säännös tai samaan lopputulokseen tähtäävät säännökset ole epätavanomaisia (esim. yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), siviilipalveluslaki (1446/2007)). Säännöksen perusteluista ilmenevä "mahdollisimman syrjimättömästi-" on tarkoitettu yleistoteamukseksi.*
- *Selvyyden vuoksi otsikko voisi olla: **Syrjivän tiedustelutoiminnan kielto***

Laki sotilastiedustelusta

Määritelmät 9 § ja 4 luku Tiedustelumenetelmät

Sotilastiedustelussa käytettävien tiedustelumenetelmien määrittäminen

- Professori Melander esittää, että sotilastiedustelussa käytettävät tiedustusmenetelmät tulisi määritellä selkeästi erillisellä säännöksellä.
- *PLM ei pidä tätä tarpeellisena. Lakiehdotuksen 4 luvusta käy tarkasti ilmi se, mitä toimivaltuuksia sotilastiedusteluviranomaisella on käytettävänään sotilastiedustelutoiminnassa.*

Valtiollinen toimija

- Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää huomiota, ettei hallituksen esityksessä oltu määritelty, millä varmuudella tiedustelun kohteena oleva taho on oltava määriteltävissä valtiolliseksi toimijaksi.
- *Määritelmästä voidaan päätellä, että edellytyksenä on kohtuullisen korkea varmuuden aste. Valtiollinen toimija –asema voi olla myös todennettavissa myöhemmin tarkemmin saatujen tietojen pohjalta.*

Tiedustelutehtävä

- Korkein oikeus ja professori Melander pitävät tiedustelutehtävän käsitteen käyttöä tiedustelumenetelmien käytön edellytyksenä ongelmallisena kielellisesti.
- *PLM toteaa, että tiedustelutehtävän käsite määrittelee lainsäädäntökokonaisuudessa. Tiedustelutehtävän tarkoituksena on konkretisoida 4 §:ssä tarkoitettua toimintaa ja uhkaa, jotta tiedustelumenetelmän käytöstä päättävä taho saa paremmat edellytykset päätöksentekonsa tueksi. EOA pitää käsitettä selkeyttävänä.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelumenetelmien käytön edellytykset 4 § ja 11 §

- Professori Melander pitää ongelmallisena, ettei lakiehdotuksessa ole säädetty kaikille tiedustelumenetelmille yleisiä edellytyksiä. Tiedustelumenetelmäkohtaisesti säädettyjä erityisiä edellytyksiä pidetään tarpeellisina. Ongelmallista on, että sääntelytapa eroaa siviilitiedustelulainsäädännöstä.
- *PLM katsoo, että tiedustelumenetelmien käytön edellytysten osalta esitettyä lakiehdotusta on luettava kokonaisuutena. Tätä tukee myös EIT:n tulkintakäytäntö, viimeisimpänä Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 118-120), jonka mukaan kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tehtävän tiedustelun osalta valtioilla on tiettyä harkinnan varaa.*
- *PLM:n näkemyksen mukaan tiedustelumenetelmien käytön yleisiä edellytyksiä koskevassa säännöksessä ei ole tarkoituksenmukaista luetella muita edellytyksiä kuin ne, jotka koskevat kaikkien tiedustelumenetelmien käyttöä.*
- *PLM katsoo, että jos erityiset edellytykset mainittaisiin myös yleisissä edellytyksissä, ajauduttaisiin tarpeettomaan kaksinkertaiseen sääntelyyn, koska toimivaltuuskohtaisesti ehdotetaan säädettäväksi erityisistä edellytyksistä.*

Rajavartiolaitoksen asema sotilastiedustelutoiminnassa

Sotilastiedusteluviranomaisen määritelmä 10 §

- Rajavartiolaitos toteaa, että 10 §:n perusteluissa on mainittuna Rajavartiolaitos sotilastiedusteluviranomaista tukevana viranomaisena eikä Rajavartiolaitosta ole esitettyssä pykälässä nimenomaisesti mainittu sotilastiedustelua hoitavana viranomaisena.
- *PLM katsoo, ettei Rajavartiolaitosta tai mitään muutakaan tahoa ole tarkoituksenmukaista mainita erikseen 10 §:ssä, sillä tiedonhankinta voidaan lailla osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten tehtäväksi. Nykyisessä valtion organisaatiossa nämä tehtävät ovat osoitettu sotilastiedustelun osalta Puolustusvoimien pääesikunnan erikseen määrätuille virkamiehille ja tiedustelulaitokselle sekä siviilitiedustelun osalta suojelupoliisille. Tästä syystä pykälässä ei kuvata Rajavartiolaitosta. Rajavartiolaitoksen roolista sotilastiedustelua tukevana viranomaisena säädettäisiin 17 §:ssä.*
- *10 §:ään ehdotetaan selvyyden vuoksi vielä uutta 3 momenttia, jolla korostetaan vielä esitutkintaa, ja rikostorjuntaa tekevien virkamiesten erillisyyttä sotilastiedustelusta.*

Rajavartiolaitoksen virkamies tiedustelumenetelmien käyttäjänä

- Rajavartiolaitos esittää, että se voisi tietyissä tilanteissa hyödyntää 4 luvussa tarkoitettuja tiedustelumenetelmiä sotilastiedusteluviranomaisen ohjauksen ja valvonnan alaisina.
- *PLM katsoo, ettei tämä ole mahdollista, sillä Rajavartiolaitoksen esitutkinta- ja rikostorjuntatoimivaltuuksia käyttävät virkamiehet ovat saaneet koulutuksen ja osaamisensa nimenomaan niihin tehtäviin, eivätkä lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitettuihin tiedustelumenetelmiin. Kyse on erilaisesta toiminnasta. Sama viranomainen ei voi hoitaa rikostorjuntaa ja tiedustelutehtäviä. Valtakeskittymää tulisi välttää. Lisäksi PLM nostaa esille valvonnan vaikeuden sekä riskin koskien säännösten kiertämistä.*

Rajavartiolaitoksen mahdollisuus kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin

- Rajavartiolaitoksen käsityksen mukaan heillä ei ole mahdollisuutta kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin.
- *PLM toteaa, että eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa (HE 13/2018 vp.). Kyseisen hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksessa esitetään säännöstä, jonka perusteella muun muassa Rajavartiolaitokselle voidaan antaa oikeus kirjata henkilötietoja sotilastiedustelurekisteriin.*

Laki sotilastiedustelusta

Salaisen tiedonhankinnan yhteensovittaminen 18 §

Keskusrikospoliisin ja Poliisihallituksen salaisten toimien yhteensovittaminen sotilastiedustelun kanssa

- KRP ja Poha katsovat, että 18 §:stä tulisi poistaa sana "tarvittaessa", jotta vältettäisiin eri viranomaisten ajautuminen toisistaan tietämättä samalle toiminta-alueelle.
- *PLM näkee, että sanan "tarvittaessa" poistaminen tarkoittaisi sitä, että salaisen tiedonhankinnan yhteensovittaminen saattaisi lisääntyä tarpeettomasti ja vaarantaa sotilastiedustelutoiminnan tavoitteet. Viranomaisten sensitiivisen toiminnan tulee pysyä ainoastaan niiden tiedossa, joilla on oikeasti intressi asioista tietää. Toiminta-alueella tapahtuvat yhteentörmäykset tulisi välttää myös KRP:n ja Poha:n sotilastiedusteluviranomaisille tekemillään ilmoituksilla koskien salaista tiedonhankintaansa.*

Laki sotilastiedustelusta

Kansainvälinen yhteistyö 19 §

Tietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

- EOA katsoo, että kansainvälistä yhteistyötä koskeva pykäläehdotus on liian avoin. Effi Ry toteaa, ettei suomalaisten tietojen luovuttamista ulkomaille rajoiteta mitenkään.
- *PLM: Tietojen luovuttamisen ehtona on, ettei se ole vastoin kansallista etua. Lisäksi luovuttamisen tulee olla myös lakiehdotuksessa esitettyjen säännösten mukaista ja sotilastiedusteluviranomaisen toteuttamaan tiedustelutehtävään liittyvää. Kokonaisarvioinnissa kiinnitetään huomiota niin kansallisen turvallisuuden suojaamisintressiin kuin kansallisten etujen turvaamisintressiin. Lisäksi otetaan huomioon myös luovutettavan tiedon ominaisuudet, tietoihin liittyvä mahdollinen salassapitointressi sekä tiedon vastaanottajana oleva taho. Muun muassa vastaanottajana olevan tahon huomioon ottaminen vastaa EIT:n linjaa ja on osoitus siitä, että harkintavalta ei ole liian laajaa.*
- *EIT (Big Brother Watch and Others v. UK) ei pitänyt ongelmallisena tietojen jakamista vieraan valtion kanssa (USA; kohta 447).*
- *Hallituksen esityksessä HE 13/2017 vp ehdotetaan säädettäväksi tarkempia rajoituksia henkilötietojen luovutukselle, kuten välttämättömyys kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi.*
- *EIT katsoi ratkaisussaan Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 150), että henkilötietojen luovuttaminen toisille osapuolille (myös kansainväliset) oli sallittua.*

Laki sotilastiedustelusta

Henkilöryhmä tiedustelun kohteena 4 luku, tiedustelumenetelmät

- EOA kysyy, miten henkilöryhmään kuuluvat jäsenet määritellään ja miten henkilöryhmälle tehdään ilmoitus.
- *PLM: 21 §:n (Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen) perusteluiden mukaan henkilöryhmään kuuluu vähintään kolme henkilöä ja henkilöiden tulee muodostaa tietyn ajan koossa pysyvä ja rakenteeltaan jäsentynyt yhteenliittymä, joka toimii yhteistuumin tai heillä on ainakin yhteinen tavoite. Perusteluissa selostetaan myös muita tyypillisiä henkilöryhmän piirteitä.*
- *Ilmoittamisen osalta ei ole henkilöryhmään liittyviä poikkeuksia; näin ollen ilmoitus on tehtävä kaikille henkilöryhmään kuuluville.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelumenetelmien käyttöä koskevan päätöksen ja luvan kesto (21, 25, 27, 29, 31, 31, 36, 43, 46, 51, 66 ja 68 §)

- EOA nostaa esille, että tiedustelumenetelmiä koskevat päätökset ja luvat olisivat pidempikestoisia kuin rikostorjunnassa.
- *PLM katsoo, että enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan myönnettävä lupa on perusteltavissa ottaen huomioon tiedustelutoiminnan luonne. Tiedustelutoiminta tapahtuu salaisesti, vähitellen ja pitkän ajan kuluessa. Myös EIT on muun muassa ratkaisussaan Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohdat 127-130) hyväksynyt kuuden kuukauden määräajan.*

Laki sotilastiedustelusta

Teknisestä katselusta päättäminen 27 §

Teknisen katselun kohdistuminen kotirauhan suojaamaan tilaan

- EOA ja professori Melander esittävät, että kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvan teknisen katselun päätöksentekijänä tulisi olla tuomioistuin.
- *PLM yhtyy lausunnonantajien lausunnoissaan esittämiin seikkoihin ja esittää 27 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen muuttamista esitetyn huomion mukaiseksi.*

Tiedustelumenetelmien käytön yleiset edellytykset 11 §

Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun kohdistamisen kieltö vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan 24 §, 26 §

- Professori Melander katsoo, että tulisi säätää nimenomaisesta kiellosta kohdentaa tiedustelumenetelmiä vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan.
- *PLM pitää tiedustelumenetelmäkohtaista kieltöä riittävänä ja tarkoituksenmukaisempuna ratkaisuna.*

Laki sotilastiedustelusta

Telekuuntelu 32 §

Henkilö telekuuntelun kohteena

- EOA tuo esille, että telekuuntelu voisi kohdistua myös henkilöön. Tämä voisi johtaa tilanteeseen, jossa henkilön uudet laitteet ja liittymät jäävät tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle.
- *PLM toteaa, että laitteen tai osoitteen sekä henkilön välinen liityntä tulee jokaisessa yksittäistapauksessa perustella lain edellyttämällä tavalla. Lisäksi teleosoitteen tai telepäätelaitteen liityntä tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöön on tiedusteluvaltuutetun suorittaman reaaliaikaisen ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan kohteena.*
- *Luvan voimassaoloaika olisi lyhyempi (3 kk) silloin , jos kohteena on henkilö eikä laite.*
- *Telekuuntelu myös keskeytettäisiin niin pian kuin mahdollista, jos laitteen tai osoitteen sekä henkilön välistä liityntää ei enää olisi.*

Laki sotilastiedustelusta

Telekuuntelun mahdollistava laite ja sen tarkistaminen 39 §

- Lakiehdotuksen 39 §:n 2 momentin mukaan Viestintävirasto tarkistaa, ettei tekninen laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille ja palveluille.
- EOA kiinnitti huomiota siihen, ettei laitteen käyttöä ole rajoitettu muuhun, kuin teleosoitteen ja -laitteen yksilöintiin siten kuin poliisilain 5 luvun 25 §:ssä.
- *PLM katsoo, että rajoitus ei ole mahdollinen, koska Suomen rajan ulkopuolella toimittaessa voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä, että ulkomaalainen teleyritys suostuisi vapaaehtoisesti suorittamaan esimerkiksi telekuuntelun edellyttämät toimenpiteet.*
- *Lisäksi esityksessä olisi erikseen mainittuna poikkeuksena poliisilain 5 luvussa tarkoitettuun telekuunteluun, myös muun viestiyhteyden kautta teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen välitetty viesti. Muulla yhteydellä tarkoitettaisiin esimerkiksi satelliittiverkossa välitettyjä puheluita ja viestejä sekä muita tulevaisuudessa mahdollisesti kehitettäviä viestin välitysmuotoja.*
- *Tiedonhankintaa voitaisiin esitetyn säännöksen nojalla kohdistaa myös suoraan esimerkiksi satelliittipuhelimen ja maa-aseman väliseen yhteyteen.*

Laki sotilastiedustelusta

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen 40 §

- EOA ja FiCom esittävät, ettei sotilastiedusteluviranomaisella tulisi olla pääsyä teleyritysten tai tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien laitetiloihin.
- *PLM toteaa, ettei sotilastiedusteluviranomainen lähtökohtaisesti itsenäisesti suorita laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista tai poisottamista. Toimet tulee toteuttaa mahdollisimman vähän aiheuttaen.*
- *Ulkomaisten teleyritysten kohdalla itsenäinen asentamistoimivaltuuden käyttäminen sen sijaan todennäköisesti tulisi hyödynnetyksi, sillä on hyvin epätodennäköistä, että ulkomainen teleyritys avustaisi sotilastiedusteluviranomaisia kytkentöjen tekemisessä. Tähän liittyisi myös merkittävä paljastumisriski.*
- *Suomen rajan sisällä toimivaltuuksien käyttö edellyttäisi lupaa tuomioistuimelta. Lisäksi toimenpiteillä ei saisi aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä.*
- *Pääsy teleyrityksiin yms. on myös tärkeää siltä kannalta, että vieraan valtion toimijat, jotka mahdollisesti haluavat vahingoittaa suomalaista yhteiskuntaa, voivat välityspalveluitten kautta sijoittua Suomen alueelle.*

Laki sotilastiedustelusta

Peitetoiminnasta päättäminen 43 §

- Asianajajaliitto ja professori Melander katsovat, että ehdotetuissa tiedustelulaeissa kaikkien tiedustelumenetelmien käyttämisestä päättäminen tulisi uskoa riippumattomalle tuomioistuimelle, erityisesti peitetoiminnan ja valeoston osalta.
- *PLM katsoo, että sotilastiedustelun ja erityisesti peitetoiminnan sensitiivisen ja pitkäaikaisen luonteensa vuoksi on oleellista, että peitetoiminnasta tietoisten määrä on rajoitettava. Tämä turvaa peitetoimintaa suorittavan tahon henkeä ja turvallisuutta.*

Laki sotilastiedustelusta

Ulkomailla tapahtuva sotilastiedustelu 62 ja 65.3 §

Tiedustelumenetelmien käyttäminen ulkomailla

- EOA nostaa esille, ettei muualla kuin Suomessa toteutettavaan tiedustelumenetelmän käyttöön liity samoja oikeusturvatakeita kuin Suomessa toteutettavaan tiedusteluun. Lakiehdotuksen 62 §:n 1 momentin mukaan eräitä oikeusturvatakeita voidaan soveltaa ulkomailla tapahtuvaan sotilastiedusteluun ja tiedustelumenetelmien käyttöön.
- *PLM katsoo, että 62 §:n 1 momentin kohdat ovat valtaosin täysin luontevia sulkea pois ulkomailla suoritettavan sotilastiedustelun piiristä.*
 - *Esimerkiksi kriisinhallinta-alueelle lähetettyihin suomalaisiin joukkoihin voi kohdistua uhkaa myös muilta tahoilta kuin valtiollisista toimijoista käsin. Tämä saattaa edellyttää esimerkiksi radiosignaalitiedustelun kohdentamista muun kuin valtiollisen toimijan viestintään (58.3 ja 82.2 §).*
 - *Tiedustelukieltojen ja jäljestämiskieltojen osalta voidaan pitää erittäin epätodennäköisenä, että ulkomaan tiedustelussa sotilastiedusteluviranomainen saisi haltuunsa tietoa, jolla voisi olla merkitystä esimerkiksi suomalaisessa rikosoikeudenkäynnissä (76 -77 §).*
 - *Kiiretilanteita ei voida katsoa vieraassa valtiossa varsinaisesti muodostuvan, sillä ulkomaan tiedustelusta päättää aina pääesikunnan tiedustelupäällikkö (84 §).*

- *Vieraan valtion alueella tapahtuvan vieraaseen valtioon kohdistuvan tiedustelutoiminnan voidaan arvioida olevan lähes aina kriminalisoitua kyseisen valtion alueella. Näin ollen ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että vieraan valtion alueella tapahtuneesta tiedustelumenetelmien käytöstä ilmoitettaisiin kohteeksi joutuneille henkilöille (86 §).*
- *Ulkomailla korostuvat yleisten periaatteiden noudattaminen, perustuslain merkitys, ihmisoikeussopimusten ja EIT:n tulkintakäytäntö.*
- *EOA kiinnittää huomiota, että 65 §:n 3 momentin hakuehtoja koskeva raja Suomessa olevaan henkilöön liittyvistä hakuehdoista ei olisi mahdollinen etenkin tilanteissa, joissa suomalainen oleskelisi tilapäisesti Suomen rajan ulkopuolella.*
- *PLM katsoo, ettei kansalaisuutta koskevaa rajausta ole mahdollista säätää tällaisessa tapauksessa eikä se olisi myöskään tarkoituksenmukaista, sillä myös suomalainen voi osallistua esimerkiksi Suomea uhkaavaan sotilaalliseen toimintaan tai muuhun kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan ulkomailla. Lisäksi sotilastiedustelussa tietoliikennetiedustelussa pääasiallisena kohteena ovat organisaatiot eivätkä yksittäiset henkilöt.*

Laki sotilastiedustelusta

Sotilastiedusteluviranomaisen virkamiehen paljastuminen ulkomailla

- EOA toteaa, ettei sotilastiedusteluviranomaisen virkamiehen vieraan valtion alueella suorittaman tiedustelutoiminnan paljastumisen vaikutuksia ole arvioitu hallituksen esityksessä.
- *PLM: Virkamiehen paljastumista on tarkasteltava kolmijakoisesti.*
 - *1. Virkamiesoikeudellisista näkökohdista tiedusteluoperaatiot ovat lainsäädännön hyväksytyksi tultua Suomen oikeusjärjestyksen näkökulmasta täysin sallittuja ja virkamies toteuttaisi tehtäväänsä. Tästä johtuen virkamies saa palkkaa ja muita etuuksia riippumatta hänelle koituvista seurauksista vieraassa valtiossa.*
 - *2. Kansainvälisen oikeuden ja diplomaatteja koskevien käytäntöjen kautta voidaan katsoa, että mikäli Suomen edustustoon akkreditoitu virkamies on rikkonut vastaanottajavaltion lainsäädäntöä, on tämä vapautettu vastaanottajavaltion rikosoikeudellisesta tuomiovallasta. Vastaanottajavaltio voi kuitenkin tällöin ilman perusteluita ilmoittaa, että virkamies on non grata ja lähettäväaltion on kutsuttava asianomainen henkilö kotiin.*
 - *3. Suomen valtion vastuu kohdevaltiossa määräytyisi kansainvälisen oikeuden valtionvastuuta koskevien säännösten mukaisesti. Todennäköisenä seurauksena olisi poliittisia vaatimuksia, kuten diplomaattien karkotukset. Vastuu virkamiestä kohtaan määräytyisi vahingonkorvauslain säännösten mukaisesti.*

Laki sotilastiedustelusta

Ulkomailla oleskelevaan suomalaiseen kohdistuva sotilastiedustelu 62 §

- EOA toteaa, ettei pidä mahdollisena tilannetta, jossa ulkomailla oleskelevaan suomalaiseen kohdennettaisiin suomalaisen tiedusteluviranomaisen toimesta esimerkiksi telekuuntelua ilman samoja päätöksentekomenettelyjä ja oikeusturvatakeita kuin Suomessa olisi sovellettava.
- *Tässäkin tapauksessa PLM katsoo, ettei kansalaisuutta koskevaa rajausta ole mahdollista säätää tällaisessa tapauksessa eikä se olisi myöskään tarkoituksenmukaista, sillä myös suomalainen voi osallistua esimerkiksi Suomea uhkaavaan sotilaalliseen toimintaan tai muuhun kansallista turvallisuutta vaarantavaan toimintaan ulkomailla.*

Laki sotilastiedustelusta

Tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset 1

- Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että muuhun kuin valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietoliikennetiedustelun edellytyksenä pitäisi olla ehdoton välttämättömyys.

Szabo ja Vissy v. Unkari

- *PLM: Ratkaisussa kuvattu ehdoton välttämättömyys vastaa sitä, mitä hallituksen esityksessä tarkoitetaan välttämättömyydellä.*
- *Lisäksi ratkaisussa ollaan viitattu EIT:n aiempaan ratkaisukäytäntöön koskien yksityiselämää puuttumista, jossa ollaan käytetty termiä välttämättömyys.*
- *Myös lainsäädäntökehikolla on merkitystä; välttämättömyyden voidaan katsoa riittävän, jos lakiehdotus on riittävän tarkkarajainen, toimivaltuuksien käytöstä päättää muu kuin poliittinen päätöksentekijä, tiedusteluviranomainen perustelee hakemuksen riittävän tarkasti, ulkopuolinen riippumaton oikeudellinen valvonta on järjestetty ja kohteelle ilmoittamisesta on säännelty.*
- *Hallituksen esityksessä on huomioitu nämä edellytykset toisin kuin tapauksessa Szabo ja Vissy v. Unkari.*

Tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset 2

Centrum för Rättvisa v. Ruotsi

- EIT katsoo, että signaalitiedustelun osalta arvio siitä, rikkooko valtion lainsäädäntö EIS:n 8 artiklaa perustuu kokonaisharkintaan (kohta 180).
- EIT ei mainitse, että Ruotsin lainsäädännössä signaalitiedustelun käytön edellytyksenä olisi "ehdoton välttämättömyys" tai "täysin välttämätöntä". Lainsäädännön riittävä tarkkarajaisuus ja etukäteen tapahtuva laillisuusvalvonta olivat esillä ratkaisussa.
- *PLM katsoo, että esitetty tietoliikennetiedustelujärjestelmä vastaa olennaisilta osiltaan Ruotsin lainsäädäntöä ja poikkeaa tapauksessa Szabo ja Vissy v. Unkari esitetystä tiedustelulainsäädännöstä.*
- *PLM:n näkemyksen mukaan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys täyttää EIT:n ratkaisukäytännössä esitetyt vaatimukset ja EIT:n ratkaisuissaan viittaamien Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen asettamat vaatimukset.*
- *Näistä syistä PLM katsoo, ettei ehdottoman välttämättömyyden säätämistä edellytetä.*

Laki sotilastiedustelusta

Tietolähteen turvaaminen 75 §

- KRP ja Poha toteavat, että 1-3 momentissa säädettyä tietolähteen turvaamisen käytön kynnys on matalampi kuin mitä todistajansuojeluohjelmasta annetun lain 6 §:ssä säädetään. EOA katsoo, että pykälätekstistä tulisi ilmetä, että tietolähteelle annettavia henkilötietoja voidaan käyttää ainoastaan tiedonhankinnan jälkeen tietolähteen turvaamiseksi. KRP katsoo, että 5 momentin perusteella tietolähteelle annettavat väärät rekisterimerkinnät ja asiakirjat eivät juurikaan eroa poliisin käyttämien tietolähteiden suojaamistarpeesta ja että nämä voivat johtaa tilanteeseen, jossa tietolähde toteuttaisi peitetoimintaa.
- *PLM korostaa, että käsiteltävänä olevat säännösehdotukset koskevat tietolähteen suojaamista. Kyseessä ei ole 4 luvussa säädetty tiedustelumenetelmä. Tietolähteelle tiedonhankintatarkoituksessa käyttöön annettavat väärät rekisterimerkinnät ja asiakirjat olisivat vastoin tietolähdetoimintaa ja peitetoimintaa koskevia toimivaltasäännöksiä. PLM ei näe tarvetta erikseen kirjata 75 §:ään, ettei tietolähteelle annettavia henkilötietoja voida käyttää tiedonhankintaan; se on selvää vastakkaispäätelmän kautta.*
- *PLM katsoo, että matalampi kynnys on oikeutettu, sillä sotilastiedustelun tietolähteen suojaamisessa keskeiset tietolähteet ovat Suomen rajan ulkopuolella, mistä syystä tietolähteet joutuvat niin asuinmaansa kuin Suomen rajamuodollisuuksien kohteeksi.*
- *Peitetoiminnan toteuttamisen esteenä toimii väärin rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen antamisen sitominen siihen, että se on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi.*

Laki sotilastiedustelusta

Rikoksiin liittyvä tieto

Rangaistusasteikkoon sidottu tiedon luovuttaminen 76 ja 77 §

- Effi ry korostaa, että rikoksia koskevan tiedon luovuttamiskynnys olisi pidettävä korkealla. Professori Melander katsoo, että rikosten estämiseksi tiedon luovuttamisen kynnys on asetettu merkittävästi alemmaksi kuin mitä voimassa olevassa pakkokeinolaissa ja poliisilaissa on asetettu. Poha toteaa, että tiedonluovutus tulisi kiinnittää teon tai tapahtuman vaarapotentiaaliin.
- *PLM katsoo, että ehdotetut rangaistavuuden rajat vastaavat sitä, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaissa on säädetty ylimääräisen tiedon käyttämisestä.*
- *PLM huomauttaa, että voimassa olevasta lainsäädännöstä ei ole johdettavissa vaarapotentiaaliin liittyvää arviointikriteeristöä, johon tiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen voitaisiin sitoa.*
- *Yhteiskunnallinen hyväksyttävyys edellyttää, että vakavista rikoksista on voitava ilmoittaa.*

Laki sotilastiedustelusta

Rikostiedon käsittely esitutkinnassa ja ylimääräisen tiedon suhde 76 §

- Professori Melander katsoo, ettei luovutettavaa tietoa voida rinnastaa poliisilain ja pakkokeinolain mukaiseen ylimääräiseen tietoon. Lisäksi sääntelyä tulisi täydentää siten, että luovutetun tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä.
- *PLM katsoo, että vaikka rikostiedon luovuttamisessa sotilastiedustelusta ei ole kyse ylimääräisen tiedon luovuttamisesta poliisilain ja pakkokeinolain tarkoittamalla tavalla, voisi rikostiedon luovuttaminen kuitenkin rinnastua pakkokeinolain mukaiseen ylimääräisen tiedon käyttöön.*
- *PLM katsoo, että edellytykseksi tiedon luovuttamisesta rikosten selvittämiseksi voitaisiin säätää poliisilain 5 luvun 54 §:n 2 momenttia vastaavasti ”tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle”.*

Rikokseen liittyvän tiedon ilmoittamisen lykkääminen 76 §

- Poha toteaa, ettei lykkäyspäätökselle asetettu vaatimus ”kansallinen turvallisuus” ole riittävän tarkkarajainen siirtämisen peruste. Siirtämisen tulisi olla mahdollista vain, jos ilmoittamisesta aiheutuisi ”vakavaa vahinkoa Suomen diplomaattisille suhteille tai muille elintärkeille eduille”. KRP esittää, että pääesikunnalla on oltava riittävät tiedot lykkäyspäätöksen tekemiseen esimerkiksi yhteistyövelvoitteen kautta.
- *PLM toteaa, että kansallisen turvallisuuden varmistaminen on merkityssisällöltään laajempi kuin Pohan ehdottama ”Suomen diplomaattiset suhteet ja muut elintärkeät edut”. PLM pyrkii siihen, että yhteistyö poliisin kanssa olisi myös sotilastiedusteluun liittyvien asioiden osalta mahdollisimman sujuvaa. Lakiehdotuksen 76 §:n 3 momentin yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pääesikunta saatetaan yksittäistapauksellisesti edellyttää ennen lykkäyspäätöksen tekemistä suorittamaan kysely keskusrikospoliisille tai paikallispoliisille tilanteen arvioimiseksi.*

Laki sotilastiedustelusta

Ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa 77 §

Tiedon luovuttaminen syyttömyyttä tukevana selvityksenä

- EOA pitää perusteltuna, että syyttömyyttä tukevan tiedon luovutuksen harkinnan perusteista säädettäisiin laissa. Asianajajaliiton mukaan lainsäädäntö tulisi tältä osin muotoilla velvollisuuden asettavaksi.
- *PLM: Hallituksen esityksen 77 §:n 4 momentin mukaan tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa aina ilmaista syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi. Momentti perustuu hyvin pitkälle voimassa olevan poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 ja 5 momenttiin.*
- *Tiedustelumenetelmien käyttötarkoituksesta johtuen on selvää, että harkinnanvaraisissa rikostiedon luovuttamistapauksissa keskeinen arviointikriteeri on luovuttamisen vaikutus maanpuolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen. Tiukkaa velvollisuutta tiedon luovuttamisesta ei voida asettaa; arvioinnin on oltava tilannekohtaista.*

Laki sotilastiedustelusta

Ilmoitus esitutkinnan tai rikostorjunnan aloittamisesta 78 §

Ilmoittaminen syyttäjälle esitutkinnan käynnistämisestä ja rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen aloittamisesta

- Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että syyttäjä pitäisi lisätä tahoksi, jolla olisi velvollisuus ilmoittaa tiedusteluviranomaiselle käynnistetyistä esitutkinnasta. Tiedustelun osalta poliisia koskevat rikosasiat tulisi ilmoittaa suoraan syyttäjälle, eikä normaalisti poliisille.
- *PLM ei näe tarvetta lisätä syyttäjää tällaiseksi tahoksi, sillä tilanteissa, joissa syyttäjällä olisi esitutkinnan johtovastuu, esitutkinnan suorittajana toimii kuitenkin poliisiyksikkö. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että sotilastiedusteluviranomainen saa tiedon, jos tiedustelutoiminnan kohteena olevaan toimintaan liittyy myös esitutkinta- tai rikostorjuntaviranomaisten toimintaa.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelukiellot 79 §

Tiedustelutietojen hävittäminen

- KHO katsoo, että 79 §:n säännökset koskien hävittämiskiellon rajaamista merkitsisivät sitä, että viranomaisen on ensin manuaalisesti tutustuttava viestinnän sisältöön ja sen jälkeen arvioitava, mikä osa kuuluu todistamiskiellon tai todistamattajättämisoikeuden piiriin. Tämä voisi vaarantaa oikeudellisen avustajan ja asiakkaan luottamuksellisen suhteen.
- *Hävittämiskiellon rajaamisen osalta PLM katsoo, viitaten EIT:n ratkaisuun tapauksessa Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 145), että sääntely on Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaista. Lisäksi on huomattava, ettei tietoliikennetiedustelua voida kohdentaa Suomessa olevien lähettäjän ja vastaanottajan väliseen viestintään, mikä osaltaan myös toteuttaa tiedustelukielloa.*
- *Tiedustelutietojen hävittämistä koskevaa 81 §:ää voitaisiin tarkentaa siten, että siitä käy selvemmin ilmi tiedustelukiellon 79 §:n 1 momentin merkitys erityissäännöksenä suhteessa 81 §:ään.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen 86 §

- Effi ry toteaa, että yleisesti tiedustelumenetelmän käytön kohteelle ilmoittamisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi poikkeuksia, jotka ovat EIT:n oikeuskäytännön kanssa ristiriidassa.
- *PLM toteaa, että EIT on vakiintuneessa tulkintakäytännössään, viimeksi ratkaisussa Centrum för Rättvisa v. Ruotsi (kohta 71), katsonut, ettei ilmoitusvelvollisuuden tarvitse olla absoluuttinen, jos ilmoitusvelvollisuuden rajoituksille on olemassa muita ilmoitusvelvollisuutta kompensoivia keinoja. Tällainen on esimerkiksi säädettäväksi esitetty uusi viranomaisen, tiedusteluvaltuutettu.*

Ilmaisukielto 92 §

Ilmaisukiellosta kanteleminen

- Helsingin hovioikeus toteaa, ettei ilmaisukiellosta suoraan Helsingin hovioikeuteen valittaminen noudata yleistä oikeusastejärjestystä.
- *PLM yhtyy näkemykseen ja esittää 3 momenttia muutettavaksi vastaamaan yleistä oikeusastejärjestystä siten, että kantelu tehtäisiin Helsingin käräjäoikeuteen ja ja siitä voisi hakea normaalisti muutosta.*

Laki sotilastiedustelusta

Korvaus teleyrityksille 96 § ja tiedonsiirtäjille 97 §

- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry nostaa esille teleyrityksille ja tiedonsiirtäjille aiheutuvat kustannukset.
- *PLM: Lakiehdotuksessa esitetään säädettäväksi teleyrityksille korvauksia vastaten sitä, mitä nykyisin poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolakien osalta säädetään.*
- *Tiedonsiirtäjille korvattaisiin myös henkilöstön käytöstä aiheutuneet kulut.*

Puolustusministeriön suorittama valvonta 103 §

Puolustusministeriön tiedonsaantioikeus

- EOA: Epäselväksi jää, miksi ministeriön tiedonsaanti on rajoitettu vain yhteiskunnallisesti, taloudellisesti tai vakavuudeltaan merkittäviin asioihin.
- *PLM: Pykälän 2 momentti ei tarkoita, että puolustusministeriön tiedonsaantioikeutta rajoitetaan. Ajantasainen tieto valtioneuvostotasolla muustakin kuin laillisuusvalvontaan liittyvistä kysymyksistä on omiaan parantamaan varautumista mahdollisiin yllättäviin tilanteisiin tiedustelutoiminnan osalta.*

Laki sotilastiedustelusta

Tuomioistuinkontrolli

- Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Asianajajaliitto sekä Effi Ry kiinnittävät huomiota siihen, miten varmistetaan tuomioistuinkontrollin tehokkuus.
- *PLM katsoo, että tuomioistuimia on koulutettava ja perehdytettävä uudenlaiseen toimintaan ja siihen on varattava riittävät resurssit. Koulutuksessa ja perehdytyksessä on annettava erityistä painoarvoa perus- ja ihmisoikeuskysymyksille.*
- Professori Sakari Melander esittää, että tiedustelumenetelmien käyttöä koskevassa päätöksenteossa tulisi käyttää kahden tuomarin kokoonpanoa, jotta tuomioistuimen perus- ja ihmisoikeusosaaminen tulisi turvattua (113 §).
- *PLM pitää yhden tuomarin kokoonpanoa tarkoituksenmukaisena, sillä tiedustelutoiminnassa on otettava huomioon toiminnan sensitiivinen luonne ja siitä tietävien määrä tulee minimoida. Lisäksi kahden tuomarin kokoonpano kasvattaisi resurssitarpeita.*

Laki sotilastiedustelusta

Tiedusteluvaltuutetun asema tuomioistuinkäsittelyssä

- Korkein oikeus katsoo, että tiedusteluvaltuutetulle tulisi varata vahva rooli lupaprosessissa esimerkiksi varaamalle tälle oikeus käyttää puhevaltaa tiedustelumenetelmän käyttöä koskevassa tuomioistuinkäsittelyssä. Tämä syventäisi ja monipuolistaisi tuomioistuimen harkintaa lupa-asioissa.
- *PLM katsoo, että esitetty tiedusteluvaltuutetun puhevallan lisääminen lupakäsittelyssä olisi suomalaisessa oikeusjärjestyksessä poikkeuksellinen ratkaisu. Puhevallan lisääminen vaarantaisi tiedusteluvaltuutetun roolin ulkopuolisena puolueettomana laillisuusvalvojana.*

Vieraan valtion virkamiehen virka- ja vahingonkorvausvastuu

- EOA toteaa, että tiedustelumenetelmät ovat julkisen vallan käyttöä, jolloin tehtävä voidaan antaa ainoastaan suomalaiselle viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti. Lisäksi pykälän perusteella on säädettävä virka- ja vahingonkorvausvastuusta.
- *PLM katsoo, että vieraan valtion virkamiehen käyttäessä sotilastiedusteluviranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa tiettyjä tarkkaan rajattuja tiedustelumenetelmiä on kyse enemminkin avustamistyyppisistä toimista kuin puhtaasta julkisen vallan käytöstä.*
- *PLM pitää arviota virka- ja vahingonkorvausvastuusta sinänsä hyvinä. Toiminta on kuitenkin rajatumpaa, kuin esimerkiksi poliisilain 9 b ja 9 d §:ssä tarkoitetussa toiminnassa.*

Laki sotilastiedustelusta

Tarkemmat säännökset 115 §

Asetuksenantovaltuus sotilastiedusteluviranomaisen ja keskusrikospoliisin välisestä yhteistyöstä

- KRP:n mukaan hallituksen esityksen 115 §:ään tulisi lisätä erikseen kohta, joka koskisi asetuksenantovaltuutta sotilastiedusteluviranomaisen ja keskusrikospoliisin välisestä yhteistyöstä säätämistä.
- *PLM katsoo, että tämä tulee jo huomioitua pykälän 6 kohdassa.*

Sotilastiedustelutoiminnasta tiedottaminen

- Effi Ry katsoo, että tiedustelutoiminnasta tulisi kertoa mahdollisimman avoimesti. Julkisissa esityksissä voitaisiin tiedottaa laaja-alaisesti muun muassa tiedusteluviranomaisten tuloksista sekä toteutetuista tiedustelutoimenpiteistä.
- *PLM pitää ehdotusta periaatteellisesti kannattavana ja mahdollisuuksien mukaan salassapitosäännökset huomioon ottaen toiminnasta voitaneen laatia myös julkisia lausunnossa tarkoitettuja tilastoja. Päätös julkaistavasta tiedosta tulee kuitenkin aina olla sotilastiedusteluviranomaisella.*

Laki sotilastiedustelusta

Ilmiantajan suoja

- Effi Ry, Ihmisoikeusliitto sekä Amnesty International Suomen osasto katsovat, että henkilöitä, jotka ilmiantavat tiedustelutoiminnassa tehtyjä loukkauksia, tulisi suojella rikosoikeudellisilta seuraamuksilta.
- *PLM katsoo, ettei erityisiä säännöksiä ilmiantajan suojaksi tarvitse säätää, sillä viranomaisen lainvastaista toimintaa tai muita rikkeitä ei voida määrätä salassa pidettäväksi missään tilanteessa, jolloin salassapitorikoksen tunnusmerkistö ei tule sovellettavaksi. Näin ollen ilmiantajan on mahdollista tukeutua esimerkiksi julkisuuteen tilanteen niin vaatiessa. Jos kyseeseen kuitenkin tulisi tämän seurauksena jokin rikos, voisi tuomioistuin viime kädessä jättää henkilön tuomitsematta rangaistukseen ottaen huomioon ilmiannetun lain tai sen tarkoituksen vastainen toiminta.*

Laki sotilastiedustelusta

Esitutkinnan järjestäminen Puolustusvoimissa

- Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää, että Puolustusvoimien suorittaman esitutkinnan ja sotilastiedustelun välille tehtäisiin säädösmuutosten myötä selkeä ero, josta ilmeni näiden tehtävien kuuluvan eri viranomaisille.
- *PLM esittää, että 10 §:ää (Sotilastiedusteluviranomaiset) muutetaan niin, että sotilastiedusteluviranomaiseksi määritellään pääesikunnan sijaan pääesikunnan sotilastiedustelua hoitavat ja siihen liittyviä toimivaltuuksia käyttävät virkamiehet (tiedusteluosasto).*

Laki sotilastiedustelusta

Taloudelliset vaikutukset poliisille

- Poha ja KRP toteavat, ettei poliisille aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia ole arvioitu.
- *PLM on pyytänyt Pohaa arvioimaan sotilastiedustelutoiminnassa havaituista rikoksista ilmoittamisesta poliisille aiheutuvia kustannuksia. Poliisin tutkintaan tai selvittelyyn tulevien juttujen yhteenlaskettu henkilötyövuosimäärä olisi 20 henkilötyövuotta per vuosi, muita kuluja aiheutuisi noin 100.000 euroa per vuosi.*
- *PLM arvioi, että 76 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus tulisi sovellettavaksi vain harvoin. Näiden vaikutus olisi poliisille noin 2 henkilötyövuotta ja muita kuluja 40.000 euroa.*

